

ны семяпроводами с сошником закрепленными на посевном блоке. Из бункера семена самотеком поступают в дозатор, из него в центральный трубопровод. Далее семена транспортирует воздушный поток, нагнетаемый вентилятором. В корпусе распределителя семена делятся на несколько потоков и подаются в сошники.

Секционные сеялки состоят из отдельных посевных секций присоединенных к раме. Каждая секция снабжена бункером, высевающим аппаратом, механизмом привода, сошником, опорными колесами, каточками и загорточками. Раздвигая секции по раме, можно изменять ширину междурядий. Такая компоновка характерна для специальных сеялок, используемых для широкорядного и пунктирного посевов.

По способу агрегатирования с тракторами различают навесные и прицепные сеялки. Зерновые сеялки обычно прицепные, что позволяет составлять посевной агрегат из 1–6 сеялок. Технические культуры (сахарную свеклу, хлопчатник, овощи, а также кукурузу на зерно) хозяйства возделывают на небольших площадях по сравнению с зерновыми культурами, часто на орошаемых участках. Для посева их семян выгоднее применять специальные навесные сеялки.

УДК 811.161.3

БЕЛАРУСКАЯ АНТРАПАНІМІЯ

*Я.Л. Кananовіч – студент 1 курса БГАТУ
Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык І.С. Фокіна*

1. Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі

Антрапанімія ў цэлым і асабліва антрапанімія, звязаная з апелятыўнай лексікай, у кожнай мове з'яўляецца важным элементом агульнай моўнай і гісторыка-культурнай спадчыны таго народа, якому яна належыць.

Антрапонімы – не проста знакі, лексемы, функцыяй якіх з'яўляецца ідэнтыфікацыя асобных членаў калектыву, грамадства.

Адапелятыўная антрапанімія з'яўляецца своеасаблівым лютэркам, у якім адбілася, праўда, у абмежаваных рамках, гісторыя развіцця лексічнай сістэмы мовы. Частка прозвішчаўтваральных асноў, хаця самі прозвішчы з'яўляюцца прадуктам адносна позняга

перыяду (XVII-XVIII стст.), захоўвае глыбокую старыну – узыхс дзіць да агульнаславянскай эпохі. Пры тым адны з асноў апелятыўнай лексіцы беларускай мовы існуюць і зараз, а другія д нашых дзён або не дайшлі, або, магчыма жывуць дзе-небудзь у дыялектах, але з-за таго, што лексіка апошніх вывучана недастаткова, нам яны невядомы. Другая частка прозвішчаўтваральных асноў узыходзіць да апелятыўнай лексікі больш блізкіх да нас эпох – агульнаўсходнеславянскага перыяду ці перыяду станаўлення беларускай мовы.

Акрамя прозвішчаўтваральных апелятыўных асноў славянскага паходжання, у беларускай антрапаніміі знаходзім значную колькасць іншамовных асноў – у першую чаргу асновы цюркскага і літоўскага паходжання. Сярод іх таксама адны ў беларускай мове захаваліся і зараз, а другія зніклі.

Пры вылучэнні ад апелятыўных прозвішчаў з агульнай масы ўсіх зарэгістраваных можна было б выкарыстаць спосаб накладвання на антрапонімы адпаведных апелятываў. Але гэты спосаб як адзіны крытэрыў не задавальняе па розных прычынах. Па-першае, беларуская рэгіянальная лексіка і лексіка старабеларускай мовы пакуль што вывучаны недастаткова, з-за чаго многія асновы мы не распазналі б. Па-другое, шмат якія з сучасных беларускіх прозвішчаў утвораны на лексічнай аснове іншых моў – літоўскай, польскай, цюркскіх, яўрэйскай і інш. З-за гэтага прыйшлося б шукаць апелятыўныя адпаведнікі ў шматлікіх рознамоўных крыніцах і ўсё адно не было б упэўненасці, што матэрыял для накладвання вычарпаны поўнасьцю.

Структура працы і спосаб аналізу матэрыялу абумоўлены задачай вывучыць лексіка-семантычны састаў утвараючых асноў сучасных беларускіх прозвішчаў. Найбольш мэтазгоднай формай аналізу матэрыялу з'яўляюцца паасобныя слоўнікавыя артыкулы, у якіх на аснове адзінай методыкі вызначаецца лексічная і семантычная база прозвішчаўтвараючых асноў. Слоўнікавыя артыкулы маюць агульную структуру: 1) загалоўнае слова; 2) семантычная частка; 3) сучасныя беларускія прозвішчы, утвораныя на базе загалоўнага слова; 4) антрапанімічныя паралелі; а) імёны-мянушкі, зафік-саваныя ў пісьмовых помніках, б) лексічна суадносныя сучасныя рускія, украінскія, літоўскія і цюркскія прозвішчы.

Месца націску абазначана толькі ў беларускіх прозвішчах.

3 пункту погляду моўнай прыналежнасці рэканструявання ўтвараючыя асновы характарызуюцца наступным чынам. Каля 55% іх знаходзіць тлумачэнне на базе лексікі беларускай мовы, прыкладна 6% асноў – на базе лексікі рускай мовы і каля 3% – на базе ўкраінскай. Цюркскага і літоўскага паходжання – прыкладна па 3% асноў. Каля 33% рэканструяваных асноў з’яўляюцца цёмнымі. Зразумела, што вынікі даследавання лексікасемантычнага саставу ўтвараючых асноў трэба лічыць толькі папярэднімі як па рэканструкцыі, так і патлумачэнню асноў, не кажучы ўжо аб тым, што трэцяя частка рэканструкцый наогул не знайшла асвятлення. Граматычная структура ўтвараючых асноў патрабуе спецыяльнага даследавання.

2. Вынікі адаптацыі хрысціянскіх імён

Сярод фанетычных змен, якія зазналі хрысціянскія імёны, вылучаюцца змены, абумоўленыя асаблівасцямі фанетычнай сістэмы беларускай мовы, і аўтаномныя для асвоеных імён. Першыя звычайна ахопліваюць лексічна неабмежаваны матэрыял – пашыраюцца на ўсе ці большасць імён, дзе ёсць адпаведныя фанетычныя ўмовы для рэалізацыі. Частка такіх змен звязана з фанетычнымі асаблівасцямі, у пэўнай меры ўласцівымі ўсім усходнеславянскім мовам, а таму характэрна не толькі для беларускай, але і для рускай і ўкраінскай антрапаніміі ці хаця для адной з іх.

Агульным для ўсходнеславянскай антрапаніміі было арфаграфічнае асваенне хрысціянскіх імён, якія ў царкоўна-кананічнай форме і ў мовах-першакрыніцах пачынаюцца галосным [a] і адпаведна перадаюцца на пісьме. У пісьмовых крыніцах XV-XVIII стст. рускай, украінскай, беларускай мовы такія імёны часта пішуцца з пачатковай літарай 0. У беларускіх крыніцах зафіксаваны амаль для кожнага імені і варыянты з літарай А: Обакун, Обакум і Авакум, Абакун<Аввакум.

3. Варыянтнасць сучасных мужчынскіх імён

Штодзённае выкарыстанне імён у вусных зносінах пры самых разнастайных сітуацыях і неабходнасць перадачы шырокай гамы пачуццяў у адносінах да носьбіта імені абумовілі ўзнікненне для кожнага імені большага ці меншага ліку варыянтаў. Найбольш варыябельныя імёны, поўная афіцыйная форма якіх мала прыдатная для вуснага карыстання (доўгая па колькасці складоў, з нязвыклым для беларускай мовы гукавым складам і інш.), і ў першую чаргу

імёны, якія выкарыстоўваюцца часта. «Магчымы адначасовыя і розначасовыя, стылістычныя і сітуацыйныя варыянты адных і тых жа імён, варыянты, якія існуюць у адным і тым жа і ў розных моўных калектывах, унутрыдыялектныя і прадстаўленыя ў розных дыялектах, а таксама літаратурныя і афіцыйныя варыянты, варыянты, што ўзніклі ў дадзенай мове, і запазычаныя».

Пастаўлена і ў межах магчымага вырашаецца задача максімальна поўнага выяўлення і апісання ўсіх варыянтаў мужчынскіх імён. У рамках гэтай задачы вырашаюцца наступныя прыватныя пытанні:

1. Усе варыянты суаднесены з сучаснымі беларускімі літаратурнымі і кананічнымі (праваслаўнымі і каталіцкімі) імёнамі.

2. Распрацаваны гнёзды варыянтаў літаратурных імён.

3. Устаноўлены канкрэтныя дэрывацыйныя працэсы для ўсіх выяўленых варыянтаў: паказаны працэсы, якія зазналі ўтваральныя асновы, састаў і асаблівасці спалучальнасці дэрывацыйных афіксаў, устаноўлена колькасць дэрывацыйных радоў для варыянтаў кожнага літаратурнага імені і вызначана «лексічная напоўненасць» кожнага з іх.

4. Для параўнання паказаны варыянты адпаведных літаратурных імён, выяўленыя ў старажытных пісьмовых крыніцах XVI-XVIII стст.

УДК 811.161.3

ПЯСНЯР ПАЛЕССКАГА КРАЮ

*М.А. Крупеніч – студент курса БГАТУ
Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык І.С. Фокіна*

Нарысы Васіля Праскурава ўжо не адно дзесяцігоддзе не страчаюць сваёй літаратурна-мастацкай вартасці і грамадскай актуальнасці. Разгляду творчасці слыннага нарысіста тады, у самым росквіце яго па-сапраўднаму чалавечага і глыбока гуманістычнага таленту, нямала шчырых і пранікнёных старонак прысвяцілі Барыс Стральцоў, Уладзімір Юрэвіч, Алесь Марціновіч, Уладзімір Калеснік іншыя вядомыя пісьменнікі і даследчыкі. Да прыкладу, той жа надзвычай строгі і патрабавальны прафесар Уладзімір

Калеснік у аб'ёмістым артыкуле «Берасцейскае вогнішча», прысвечаным колішнім і цяперашнім брэсцкім літаратарам, дасведчана і слухна зазначыў: «У нарысах Праскурава чуваць той зорны спеў пра Палессе, край экзотыкі, светлай явы і вялікіх перспектыву. Письменнік натхняецца адчуваннем даўняй паэтычнай традыцыі, адштурхоўваецца ад народных паданняў, легендаў, прыкмет, падключае ў кантэкст жыцця народныя прыказкі, прымаўкі, але разам з тым знаходзіць падзеі, якія не ўступаюць гуманістычнай вымогаю легендам і казкам». І яшчэ адна, як мне здаецца, дужа красамоўная цытата: «На прозе Васіля Праскурава моцна адчуваецца колішняя школа паэта. Паэтычнасць яго нарысаў, лірызм у пейзажах і апісаннях, адкрытасць аўтарскай эстэтычнай ацэнкі і складаюць адметную рысу стылю».

Нарадзіўся Васіль Праскураў 25 жніўня 1926 года ў вёсцы Нягаціна Дубровенскага раёна ў вялікай сялянскай сям'і, пятым дзіцем па ліку. Бацька рабіў лесніком, а маці хадзіла ў наймы, бо зямлі сваёй не мелі, пакуль не пачаліся калгасы. Да вайны будучы пісьменнік паспеў скончыць сем класаў і больш у дзённай школе не вучыўся. На вайну трапіў, як кажуць, на шапачны разбор і праслужыў у войску цэлых пяць гадоў - спачатку ў Венгрыі, потым у Аўстрыі і Германіі, дзе быў карэспандэнтам армейскай газеты «За честь Родины». Яшчэ ў акупацыю памёр бацька, адразу пасля вайны не стала маці і бабулі, сёстры за гэты час павыходзілі замуж, і ехаць дэмабілізаванаму салдату, па сутнасці, не было куды. Так ён апынуўся ў Ганцавічах, дзе працавала настаўніцай яго старэйшая сястра Іанна Фёдараўна Праходская. Ніхто тады не ведаў і не думаў, што худы і цыбаты юнак у доўгім, да пят, патрапаным шы-нелку, аднойчы ступіўшы з цягніка на пашчэрблены прывакзальны перон, назаўсёды застанецца тут, у глухім палескім гарадку, стане славай і гонарам гасціннай і маляўнічай Ганцавіцкай зямлі.

У салдацкім рэчмяшку побач з іголкай і зубной шчоткай Васіль Фёдаравіч, як сам расказваў пазней, прывёз сшытачак з юнацкімі вершамі, але, вядома, не да паззіі, калі няма сталага занятку і ўласнага кутка. Трэба было вучыцца, набываць нейкую мірную прафесію. На працу ён уладкаваўся ў мясцовы райспажывўсаюз і, маючы кемлівую галаву дабіўся значнага поспеху: на працягу сямі гадоў працаваў старшынёй сельпо, загадчыкам гандлёвага аддзела, старшынёй раённай спажывецкай кааперацыі. Адначасова скончыў